

Modern Arapçadaki Deyimlerin Yapısal ve Semantik Olarak İncelenmesi ve Öğretimi*

Structural and Semantic Analysis and Teaching of Idioms in Modern Arabic

Emine Demirkazık, Musa Yıldız

Yazar Bilgileri

Emine Demirkazık
Öğr. Gör., Gazi Üniversitesi,
Yabancı Diller Yüksekokulu,
Arap Dili Eğitimi,
eminedemirkazik@gazi.edu.tr

Musa Yıldız
Prof. Dr., Gazi Üniversitesi,
Gazi Eğitim Fakültesi, Arap Dili
Eğitimi,
ymusa@gazi.edu.tr

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, modern Arapçada kullanılan deyimleri yapısal ve semantik açıdan analiz edip deyim öğretimine ilişkin öneride bulunmaktır. Araştırma nitel bir yaklaşıma sahiptir ve doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Arapça deyimlerin bulunduğu kitap, dergi, gazete, basılı materyal, internet siteleri ve dijital kaynaklar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise sadece modern Arapçada kullanılan deyimlerin bulunduğu romanlar, dergiler ve internet siteleri oluşturmaktadır. Veri toplama aşamasında amaçlı örneklem yöntemiyle belirlenen 37 adet deyim kullanılmıştır. Toplanan veriler betimsel analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın başlangıcında Arapça deyimlerin tanımı, özellikleri ve yapısal farklılıkları hakkında bilgi verilmiş ve deyimsel ifadelerdeki yapısal farklılıklar örneklerle açıklanmıştır. Ardından amaçlı örneklem kullanılarak belirlenen Arapça deyimsel ifadeler semantik açıdan ele alınmıştır. İncelenen deyimsel ifadeler öncelikle kelime kelime çevrilmiş ve daha sonra deyimsel anlamını yansıtan deyimsel karşılıkları verilmiştir. Son olarak semantik analizi yapılan deyimlerin kullanım alanları açıklanmış ve her biri orijinal kaynaklarından alınan örnek kullanımlarla desteklenmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise Arapça deyimsel ifadelerin öğretimine ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler
Yabancı dil öğretimi
Arapça öğretimi
Deyim öğretimi
Semantik

Keywords
Foreign language teaching
Arabic teaching
Idiom teaching
Semantic

Makale Geçmişi
Geliş: 25.08.2023
Düzeltilme: 26.10.2023
Kabul: 10.11.2023

ABSTRACT

The aim of this study is to analyze the idioms used in modern Arabic from a structural and semantic perspective and to make suggestions for idiom teaching. In the research, qualitative approach was adopted and document analysis technique was used. The population of the study consists of books, magazines, newspapers, printed materials, websites and digital resources containing Arabic idioms. The sample of the study consists of novels, magazines and websites containing only idioms used in modern Arabic. In the data collection phase, 37 idioms determined by the purposive sampling method were used. The collected data were evaluated by descriptive analysis method. In this context, at the beginning of the study, information about the definition, characteristics and structural differences of Arabic idioms was given and structural differences in idiomatic expressions were explained with examples. Then, the Arabic idiomatic expressions identified using purposive sampling were analyzed semantically. The analyzed idiomatic expressions were first translated word by word and then their idiomatic equivalents reflecting their idiomatic meaning were given. Finally, the areas of use of the semantically analyzed idioms were explained and each of them was supported with examples taken from their original sources. In the last part of the study, suggestions were made for teaching Arabic idiomatic expressions.

*Bu araştırma ikinci yazar danışmanlığında, birinci yazar tarafından hazırlanan doktora tezinden üretilmiştir.

Makale Türü

Araştırma

Önerilen Atf Demirkazık, E. & Yıldız, M. (2023). Modern Arapçadaki deyimlerin yapısal ve semantik olarak incelenmesi ve öğretimi. *TEBD*, 21(3), 1741-1766. <https://doi.org/10.37217/tebd.1349633>

Giriş

Dil, insanların iletişimde başvurduğu bir araçtır ve insanlar doğduklarında istemsizce öğrenmeye başlarlar. Dil, sadece insanlara özgü ilginç bir olgudur ve düşünceyi aktarma aracı olarak işlev görür (Aksan, 2008, s. 13). Düşünceleri iletmek için dilin doğru şekilde kullanılması, bireyler arası iletişimin sağlanması için gereklidir. Dilin temel öğeleri okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerileridir. Bu becerileri kullanmadan dilin içinde bulunan iletişim süreci gerçekleştirilemez. Düşünceleri ifade etme eyleminde deyimler de kuşkusuz önemli bir rol oynar. Bir yabancı dil öğrenirken sadece kelimeleri ezberlemek yeterli olmamakla birlikte dilin ötesinde o dilin kültürüne de hâkim olmak gereklidir. Dilin ait olduğu toplum ve kültürü anlamak, sağlıklı iletişim kurabilmek için önemlidir.

Bir düşünceyi etkili bir şekilde ifade etmenin yollarından biri de deyimlerdir. Deyimler sayesinde, dilin ait olduğu kültürün geçmişini, yaşam tarzını ve özgün ifadelerini anlamak mümkün olabilir. Dil kullanıcısı, deyimler aracılığıyla mesajını daha etkili ve çarpıcı bir şekilde iletebilir. Deyimlerden yoksun bir dil düşünülemez. Çünkü deyimler, bir toplumun dil yapısının ayrılmaz bir parçasıdır. Hengirmen'e (2011) göre, deyimler olmadan bir dili kullanmak imkansızdır. Atasözleri dilimize zenginlik katar, ancak konuşurken atasözleri kullanmamız gerekmeyebilir, bu eksikliği hissetmeyiz. Ancak deyimler için durum farklıdır. Deyimler günlük hayatımızın içine o kadar derinlemesine işlemiştir ki, bazen deyimlerin açıklamasını yaparken bile başka bir deyime başvururuz (s. 6).

Deyimler, bir dili oluşturan ve günlük dilin akışında önemli bir rol oynayan önemli dil öğelerini oluşturan bir parçadır (Liontas, 1999). Kısa, özlü ve etkili bir şekilde ifade etme yeteneği, bir dilde dilbilgisi kadar kritik bir rol oynamaktadır. Deyimler, dile zarafet, özgünlük, estetik, semantik derinlik, imgeler ve canlılık katar (Krupnov, 1976, s. 118). Deyimler, bir dilin özünü ve kültürel zenginliğini yansıtarak, o dilin konuşulduğu toplumun geçmişi, gelenekleri, yaşam tarzları ve kültürel birikimini ifade ederler. Bu nedenle, yabancı bir dili öğrenen bireyler için deyimler özel bir öneme sahiptir. Deyimler, farklı diller arasında nasıl ortaya çıktıkları açısından büyük çeşitlilik gösterirler. Örneğin, bir kişinin çok acıktığını anlatmak için Türkçede "Karnım zil çalıyor" denilirken, Arapçada "تزرق عصفير" (karnımın serçeleri ötüşüyor) şeklinde ifade edilir (es-Sâim, 2023). Aynı şekilde, boşuna çaba harcayan bir kişi için Türkçede "Akıntıya karşı kürek çekmek" deyimini kullanılırken, Arapçada "ينفخ في الرماد" (küle üflüyor) deyimini tercih edilir (el-Bâzi'î, 2018).

Dillerin ulusal karakterinin belirlenmesi ve dilin bir toplumun kültürel bir unsur haline gelmesi önemlidir. Her toplum, diline özgü ifadeleri güçlendirmek amacıyla yaşadığı çeşitli deneyimlerin etkisiyle, kendi kültürüne ait izler taşıyan kalıp sözler (atasözleri, özlü sözler, deyimler, vb.) oluşturmuştur. Deyimler; çekici bir anlatım özelliği taşıyan, genellikle gerçek anlamından ayrı bir

anlamı bulunan kalıplaşmış sözcüklerdir (Topaloğlu, 1989, s. 55). Aynı kültüre sahip topluluklar tarafından kuşaktan kuşağa aktarılarak gelen deyimlerin tıpkı atasözleri gibi sabit ifadeler haline geldiği ve bu şekilde nesiller boyunca korunduğu düşünülmektedir.

Kuşkusuz deyimler, bir dili oluşturan söz varlığının önemli bir kısmını oluşturur. Dile dair nitelikli özellikleri yansıttıkları gibi, aynı zamanda öğrenilen dili tam olarak anlama ve kullanma yeteneğinde de büyük bir rol oynarlar. Deyimler, öğrenilen dilin içeriğini ve kullanımını zenginleştiren yapısı itibarıyla kısa ama etkileyici ifadelerdir. Bu nedenle yabancı dil öğrenenler, dilbilgisi ve kelime hazinesi gibi alanlara vakıf olsalar bile, deyimleri öğrenmeden yabancı dil öğrenme süreçlerinin eksik kalabileceği düşünülmektedir.

Ülkemizde Arapça öğretimi İmam Hatip Liseleri, Arapça Öğretmenliği, Arap Dili ve Edebiyatı, Mütercim-Tercümanlık ve İslami İlimler Fakülteleri gibi yükseköğretim kurumlarında gerçekleştirilmektedir. Öğretim programlarına bakıldığında dilbilgisi ve kelime öğretiminin yanı sıra dinleme, okuma-anlama, konuşma ve yazma becerilerine geniş yer verildiği ancak Arapça deyimlerin öğretim programlarında yeterince ilgi görmediği düşünülmektedir.

Alanyazın taramasında Doğru (2004), "Modern Arapçadaki Deyimlerin Dilbilimsel Açıdan İncelenmesi ve Yabancı Dil Öğretimindeki Yeri" adlı doktora tez çalışmasıyla, Arapça'daki deyimleri dilbilimsel açıdan ele almış, sözdizimi özelliklerine odaklanmış ve aynı zamanda özellikle klasik dönem metinlerinde bulunan örnekleri incelemiştir. Azimov (2012), doktora tezinde Kur'an-ı Kerim'deki deyimlerin Kırgız Türkçesine çevirisi konusuna odaklanmıştır. Deyimlerin önemini vurgulayan Azimov, Kur'an-ı Kerim'in mesajının doğru bir şekilde iletilmesi için deyim çevirilerinin dikkatli yapılması gerektiğini belirtmiş ve bu çalışmanın, Kur'an-ı Kerim'deki deyimlerin çevirisi hakkında yapılan kısıtlı araştırmaları gidermeye yönelik olduğunu belirtmiştir. Yiğit (2015) ise "Arapçada Deyimler ve Kur'an-ı Kerim'de Kullanımı" başlıklı yüksek lisans tezinde Arapça deyimleri inceleyerek anlamlarını açıklamış ve Kur'an-ı Kerim'de geçen deyimlerin anlaşılmasına katkı sağlamıştır. Aynı zamanda Türkçe meallerde yer alan deyimlere de odaklanmıştır. Deyim alanında bir başka araştırmacı olan Amin (2020), "Yabancı Dil Öğretimi Bağlamında Türkçe ve Arapça Organ Adları İçeren Deyimlerin İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde, Arapça ve Türkçe'de organ içeren deyimleri incelemiş, bu deyimlerin yapısal ve anlamsal benzerliklerini araştırmıştır. Arapça alanındaki araştırmalar gözden geçirildiğinde, deyimlerle ilgili çeşitli çalışmalara rastlanmıştır ancak bu deyimleri çoğunlukla Kur'an-ı Kerim'de yer alan deyimler ya da organ adları içeren deyimleri odak aldığı saptanmıştır. Fakat daha önce bu çalışmanın amacını oluşturan ve özellikle modern Arapçadaki deyimlere odaklanarak yapısal ve semantik açıdan ele alan bir çalışmaya henüz rastlanılmamıştır. Dolayısıyla bu araştırma ile Modern Arapçada yaygın olarak kullanılan deyimlerin tespit edilmesi, konuya dikkat çekilmesi ve Arapça

öğretim yapılan programlarda daha fazla yer verilmesine faydalı olması ve böylelikle alandaki boşluğun giderilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı, edebi içerik taşıyan kitaplar, romanlar, hikayeler gibi Arapça yazılı materyal ve internet sitelerini kapsamlı bir şekilde gözden geçirerek modern Arapçada sıkça kullanılan deyimleri belirlemektir. Çalışmanın alt amaçları ise: “Kapsamlı yapılan tarama sonucunda elde edilen deyimleri semantik açıdan detaylı bir şekilde incelemek” ve “Deyimlerin öğretimine ilişkin önerilerde bulunmak”tır. Bu bağlamda, çalışmanın temel sorununu aşağıdaki sorular ortaya koymaktadır: “Modern Arapça deyimlerin yapısal özellikleri nelerdir?”, “Modern Arapça içerisinde yaygın bir şekilde kullanılan deyimlerin semantik yapısı nasıl açıklanabilir?” ve “Modern Arapça deyimlerin öğretimi nasıl yapılabilir?”

Türkçede birçok şekilde tanımlanan "deyim" kavramı, Arapçada genellikle “mesel” başlığı altında ele alınmaktadır. Bu araştırma, "deyim" kavramını "mesel" başlığıyla değil de “التعبير الاصطلاحي” olarak bağımsız bir başlık altında incelemeyi amaçlayarak, modern Arapçada yaygın olarak kullanılan deyimleri tespit etmeyi ve Arapça öğrenenlerin bu konudaki zihinsel karmaşıklığını gidermeyi amaçlamaktadır. Bu açıdan ele alındığında bu araştırma, özellikle modern Arapça deyimlere odaklanmış ve bu deyimlerin tespiti ile semantik açıdan incelenmesi açısından önemli bir işlevi yerine getirme hedefi taşımaktadır. Bununla birlikte araştırma; özellikle edebi içerik taşıyan kitaplar, romanlar, hikayeler, dergiler ve internet siteleri gibi Arapça yazılı materyallerle ve fasih Arapça içerikli deyimlerle sınırlıdır. Bu bağlamda, bu çalışma ile aşağıdaki soruların cevapları araştırılmıştır:

1. “Modern Arapça deyimlerin yapısal özellikleri nelerdir?”
2. “Modern Arapça içerisinde yaygın bir şekilde kullanılan deyimlerin semantik yapısı nasıl açıklanabilir?”
3. “Modern Arapça deyimlerin öğretimi nasıl yapılabilir?”

Yöntem

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi tekniğine dayanmaktadır ve veriler bu teknik ile toplanmıştır. Nitel araştırma; yapılandırılmamış gözlem, yapılandırılmamış görüşme ve doküman incelemesi gibi tekniklerle nitel verilerin toplandığı, olayların ve olguların kendi doğal bağlamlarında gerçekçi ve kapsamlı bir şekilde sunulduğu bir süreci ifade eder (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Doküman analizi ise nitel araştırmada yaygın bir şekilde kullanılan diğer metodlar gibi verilerin incelenmesini ve yorumlanmasını içerir. Bu yöntem, anlam çıkarmayı, ilgili bir konu hakkında anlayış geliştirmeyi ve ampirik bilgi üretmeyi amaçlar (Corbin ve Strauss, 2008). Doküman analiziyle ulaşılan veriler betimleyici analiz yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmada Arapça deyimlerin tanımı, özellikleri ve yapısal farklılıkları incelenerek örneklerle açıklanmıştır. Ardından amaçlı örneklem

kullanılarak belirlenen deyimler semantik açıdan incelenmiştir. Deyimlerin sözlük anlamlarıyla birlikte deyimsel karşılıkları da verilmiştir. Semantik analizi yapılan deyimlerin kullanım alanları açıklanmış ve orijinal kaynaklarından alınan kullanımlarla desteklenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırma soruları çerçevesinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu bağlamda elde edilen veriler üç ana başlıkta toplanmıştır. İlk bölümde Modern Arapçada kullanılan deyimlerin yapısal özellikleri hakkında bilgi sunulmuştur. İkinci bölüm Modern Arapçada kullanılan deyimlerin semantik yapısı ile ilgili değerlendirmeleri içermektedir. Üçüncü bölümde ise, Modern Arapçada yaygın olarak kullanılan deyimlerin öğretilmesi bağlamında bilgilere yer verilmiştir.

Dil

İnsan türünün “dil” ve “farklı çevrelere uyum sağlayabilme” gibi diğer canlılardan ayrılan iki özelliği vardır. İnsanlar, iletişime ihtiyaç duyduklarında hem yazılı hem de sözlü olarak dil unsurunu kullanabilirler; çünkü iletişim kurmak için ihtiyaç duydukları şey dildir. Dil kelimesinin pek çok tanımı bulunmakla birlikte, Türk Dil Bilgisi eserinde Ergin (2013) tarafından yapılan tanıma göre; “Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir araçtır, kendisine özgü kanunlara sahip olan ve bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlıktır. Temelleri bilinmeyen zamanlarda atılan gizli anlaşmalar sistemi ve seslerden örülmüş toplumsal bir kurumdur” (s. 3).

Söz Varlığı

Bir eserin oluşturulmasında önemli bir unsur, söz dağarcığıdır. Eserin içeriği incelendiğinde içerdiği kelime çeşitliliği ne kadar genişse, eserin hem dili hem de içeriği aynı derecede zengin kabul edilir. Çünkü eseri yazan kişi, kullandığı kelime çeşitliliği aracılığıyla okuyucularına duygularını ve düşüncelerini iletebilir, onlarla iletişim kurabilir. Yabancı dil öğretiminde kelime dağarcığını edinmek büyük bir öneme sahiptir.

“Söz varlığı” terimi oldukça geniş bir anlam taşır. Türkçe Sözlük'te “söz varlığı” şöyle tanımlanmıştır: “Bir dilde bulunan tüm kelimeler, kelime hazinesi, dil dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler.” (Türk Dil Kurumu [TDK], 2009, s. 1807). Aksan (2006), dilin içeriğini oluşturan öğeleri şu şekilde sıralar: Kelimeler, terimler, diğer dillerden alınan kelimeler, atasözleri, deyimler, insanların iletişimde kullandığı kalıp ifadeler, kısa söz öbekleri ile özdeyişler gibi ifadeler. Bu tür öğeleri “söz varlığı” başlığı altında ele alır (s. 13). Bu perspektiften bakıldığında, “söz varlığının” sadece bir dilin içinde yer alan kelimeler, semboller ve işaretlerden ibaret olmadığı aksine o dilin konuşan toplumunun hem maddi hem de manevi kültürlerinin bir yansıması olduğu düşünülmektedir.

Söz Varlığını Oluşturan Öğeler

Dil, küçük bileşenlerin birleşmesiyle oluşan bir bütündür. Bu bütünün yapı taşları, “söz varlığı” başlığı altında incelenir. Aksan’a (2006) göre, *dilin temel söz varlıkları* kendi özgün öğelerinden kaynaklanabileceği gibi diğer dillerden de alınan kelimelerle oluşturulabilir. Bilim, sanat ve benzeri alanların *terimleri* de söz varlığının bir parçasıdır. Aksan, etkili ve çarpıcı ifadeler sunmak için kullanılan *deyimlerin*, nesiller boyunca biriktirilen yaşam deneyimlerini yansıtan *atasözlerinin*, insanların toplumsal iletişimde kullandığı *kalıp ifadelerin* ve anlatıyı güçlendiren *ikilemelerin* de söz varlığı içinde değerlendirildiğini belirtmektedir (s. 13-14). Söz varlığı, bir topluluğun üyelerinin dünyayı kişisel bakış açlarına göre yorumlamalarından kaynaklanan bir bütünü ifade eder. Ünalın’a (2010) göre, söz varlığının içinde yer alan *argo* ve sadece belirli bir grup tarafından anlaşılan *jargonlar* da söz varlığına dâhil edilir (s. 109-110).

Deyimler

İnsanın ait olduğu toplumun dilinin dışında farklı bir dili öğrenip o dilde etkili iletişim kurmak için sadece dilbilgisi ve kelime bilgisi öğrenmenin yeterli olmadığı ve bir dilin kültürel yönünü anlamak için o dilin deyimlerini de öğrenmenin gerekli olduğu düşünülmektedir. Deyimler, sık sık çarpıcı ve dikkat çekici ifadeler olarak kullanılan, çoğu zaman gerçek anlamlarından farklı bir anlama sahip olan ifadelerdir (Bilgin, 2002, s. 57). Toplumun kültürel mirasının bir parçası olan deyimlerin sadece ifadeleri renklendirmekle kalmadığı, aynı zamanda geçmişten günümüze kültürel değerleri taşıdığı düşünülmektedir.

Deyimler olmadan bir dilin varlığı düşünülemez. Toplumun dil yapısının ayrılmaz bir parçası olan deyimler, dilin zenginliğini artıran önemli unsurlardır. Deyimsel ifadeler olmadan bir dilin kullanılması mümkün değildir. Atasözleri dilimize çeşitlilik katar, ancak onları kullanmadığımızda büyük bir eksiklik hissetmeyebiliriz. Ancak deyimler için durum farklıdır. Çünkü deyimler günlük yaşantımızın ayrılmaz bir parçasıdır ve sıkça kullanılırlar. Bazen deyimleri açıklarken bile başka bir deyime başvurmak gerekebilir (Hengirmen, 2011, s. 6).

Deyimler, özel anlamları olan ifadeleri barındırdığı için ilgili dilde yapısı sabit olan ifadelerden oluşur. Atasözleri gibi, deyimler de hayatın farklı yönlerini içerebilir ve günlük konuşmamızın önemli bir parçası haline gelir. Bu ifadeler, mesleklerden zenginlik ve yoksulluğa, aşktan mutluluğa, nefretten öfkeye, akrabalıktan eğitime, çocuklara ve dini konulara kadar geniş bir yelpazede olabilir. Farklı dillere genel olarak bakıldığında, pek çok dilde bu konularla ilgili deyimlerin bulunduğu görülebilir.

Deyimler, yazılı ve sözlü iletişimde anlama derinlik katarak muhataba iletilmek istenen mesajın sıradan bir şekilde değil de ilgi çekici bir şekilde ifade edilmesini sağlar. Uzun cümleler halinde ifade edilebilecek bir durum, deyimler aracılığıyla bir iki sözcükten oluşan bir deyimle, etkili ve özlü bir

şekilde aktarılabılır. Bu sayede uzun cümleler kurmak yerine kısa ve etkili bir anlatım elde edilmiş olur. Anlama derinlik katılır.

Örneğin:

- **Gülmekten katılmak:** Aşırı ölçüde gülmek, çok gülmekten halsiz düşmek (TDK, 2009).
“Anlattığım fıkraya *gülmekten katıldılar*.”
- **Suya sabuna dokunmamak:** Sakıncalı konulardan uzak durmak, davranışlarıyla birilerini incitmeyecek yol tutmak (TDK, 2009).
“Başına gelen son belâdan sonra *suya sabuna dokunmamaya* karar verdi.”

Deyimler, bazı yönleriyle atasözlerine benzerlik gösterdiğinden sıklıkla atasözleri ile karıştırılabilmektedir. Aksan'ın (2006) belirttiği gibi, deyimler genellikle bir durumu, olayların özelliklerini, insan davranışlarını betimlerken aynı zamanda insanın fiziksel ve ruhsal niteliklerini ifade etmek amacıyla birden fazla sözcükle oluşturulur. Atasözlerinde bulunan yargılar deyimlerde yer almaz (s. 95). Deyimsel ifadelerin kökenini ve temel olarak çıkış noktasını belirlemek her zaman mümkün değildir. Zaman zaman tarihi olaylardan kaynaklanabilen deyimler, bazen de inanılması güç olan veya ilginç hikâyelerden kaynaklanabilir (Jack, 2004). Garcia'nın (2010) belirttiğine göre, deyimlerin önemli bir bölümü kökenini edebiyattan, mitolojiden, dinden, folklorik öğelerden ve kültürel çeşitlilikten almaktadır (s. 410).

Deyimlerin Özellikleri

Dilbilgisi ve sözcükler, bir dilin doğal yapı taşlarıdır ve belirli kurallara göre kullanılırlar. Bununla birlikte deyimler, atasözleri, ikilemeler ve kalıp söz yapıları gibi dilin kurallarına her zaman uymayan ifadelerdir. Yapılan doküman incelemesi sonucunda elde edilen verilerde yer alan deyimlerin özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür:

1. Deyimler en az iki sözcükten meydana gelir. Örnek: Gülmekten kırılmak (TDK, 2009).
“Ahali *gülmekten kırılıyordu*.”
2. Deyimlerin genelinde öneri, öğüt veya tavsiye niteliğinde anlamlar bulunmaz. Bununla birlikte yargı bildiren deyimler oldukça yaygındır. Bu nedenle öğüt ve tavsiye anlamını yargı bildirme anlamından ayırt etmek önemlidir (Doğru, 2011, s. 29). Örnek:
“Yavuz *hırsız ev sahibini bastırır*.”
3. Deyimler genellikle gerçek anlamlarından farklı anlamlar taşırlar. Bu anlamlar mecaz yollu ifade edilir. Bu tür deyimlerde kullanılan kelimelerin gerçek anlamları ile deyimlerin ifade ettiği anlam ayrıdır. Örnek: Zehir gibi (TDK, 2009).
“Yeğenim *zehir gibi* bir zekaya sahip!”

4. Büyük bir kısmı mecaz anlamlar içeren deyimler zaman zaman gerçek anlamlarıyla da kullanılabilirler. Örnek: Hamama giren terler. Bir işe girişen, o işin güçlüklerini veya masraflarını göze almalıdır (TDK, 2009).

“Bu ödül için çok sıkıntı çekti ama değdi, ne de olsa *hamama giren terler*.”

5. Deyimler yapısı genellikle kalıplaşmış ifadelerden oluşur. Deyimi oluşturan sözcüklerden birisi aynı anlamı karşılayan eşanlamlı sözcükle değiştirilemez. Aksi takdirde anlatım bozukluğuna yol açar. Örnek: Beyaz sayfa açmak (TDK, 2009).

“Onunla ilişkimizde *beyaz sayfa açmaya* karar verdik.”

Bu deyimde “*beyaz*” sözcüğünün yerine eşanlamlısı olan “*ak*” sözcüğü kullanılarak, “Onunla ilişkimizde *ak sayfa açmaya* karar verdik.” şeklinde ifade edilirse anlatım bozukluğu meydana gelmiş olur.

6. Deyimler, farklı kişilere ve zaman dilimlerine göre çekimlenebilir ancak bu özellik tüm deyimler için geçerli değildir. Örnek: Çıttını çıkarmamak (TDK, 2009).

“Sakin *çıttını çıkarma!* Yoksa bizi duyarlar.” (çekimlenebilir)

“Bu kadar şey olurken kimse *çıttını çıkarmadı.*” (çekimlenebilir)

“Ya herrü ya merrü deyip ileri atıldım.” (çekimlenemez)

Arapça Deyimlerin Özellikleri

Deyimler, tüm dillerde bulunan ve dilin ifadesini zenginleştiren kalıp ifadelerden biridir ve Arapça da deyimsele ifadeler açısından oldukça zengin bir içeriğe sahiptir. Birçok dilbilimci tarafından çeşitli tanımlara sahip olan deyim kavramının Arap dilinin genel söz varlığına ait olan diğer söz kalıplarıyla birlikte değil de onlardan bağımsız bir şekilde ele alınması gerektiği düşünülmektedir. Arapça kaynaklar üzerinde yapılan araştırmalarda bu konunun göz ardı edildiği ve deyimlerin genellikle “*مَثَلٌ/أَمْثَالٌ*” başlığı çerçevesinde incelendiği tespit edilmiştir.

Arapça deyim kaynağı söz konusu olduğunda akla ilk gelen isimlerden biri olan Lisânü'l-Arab gibi önemli bir sözlükte deyimler ve atasözleri ayırım yapılmayarak aynı kategoride ele alınmıştır. Bununla yanı sıra genel olarak incelenen özellikle klasik kaynaklarda durum farklı değildir. Araştırmamız sırasında “*تعبير اصطلاحي*” başlığı altında yapılan deyim çalışmalarının oldukça kısıtlı olduğu gözlenmiştir. Bu başlıkta yapılan çalışmalar da çoğunlukla modern dönem dilcilerinin yaptığı çalışmaları içermektedir. Deyimlere özgü bir yaklaşım sergileyen ve bu alanda yazılan ilk kitap olarak öne çıkan eser: Dr. Muhammed Muhammed Davud'un hazırladığı “*Mu'cemu't-Ta'biri'l-İstilahî*” (Dâvud, 2003) adlı deyimsele ifadelerin açıklandığı sözlüktür.

Modern döneme kadar kullanılan “*مَثَلٌ*” terimi; insanların yaygın bir biçimde kullandığı, içinde teşbih bulunan, veciz ve kinayeli ifadeleri içermektedir (Cürcânî, 1995, s. 60). Çalışmamız kapsamında

yapılan incelemeler sonucunda modern dönem çalışmalarında çoğunlukla atasözleri için مثل teriminin, deyimsele ifadeler için ise تعبير اصطلاحی ifadesinin kullanıldığı saptanmıştır. Bu çalışmada deyim teriminin Arapça karşılığı olarak تعبير اصطلاحی ifadesi tercih edilmiştir.

Arapça alanındaki araştırmalar incelendiğinde, deyimsele ifadelerin İngilizce veya Fransızca gibi diğer yabancı dillerde olduğu gibi tamamen bağımsız bir yapı sergileyemediği açıkça görülmektedir. Arapça, geniş deyim yapısıyla tanınan bir dil olmakla birlikte, bu deyimlerin tam anlamıyla anlaşılabilmesi için atasözleri veya özlü sözler gibi bağlamlardan bağımsız bir şekilde ele alınmalarının gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu şekilde, Arapça deyimleri anlamak ve yorumlamak daha etkili ve sağlam bir temelde gerçekleştirilebilir.

Bu araştırma kapsamında deyimsele ifadelerin Arapça karşılığı olarak tercih edilen التعبير الاصطلاحی terimi şöyle açıklanmıştır: “Sözcüklerinin yalnızca temel anlamlarının bilinmesiyle verilmek istenen anlamın anlaşılacağı ifadelerdir. Deyimsele ifadeleri oluşturan sözcükler, sözlük anlamlarının dışında birbirleriyle kurduğu ilişki sonucunda anlamlı hale gelen sözcük grubudur” (es-Sinî, 1996). Deyim karşılığı için التعبير الاصطلاحی ifadesini uygun gören bir diğer dilci Husâmeddîn (1985) ise deyim terimini, “Bir ya da birden daha fazla sözcükten oluşan, temel anlamının dışında başka anlamları da yansıtan ve dilcilerin uzlaştığı bir ifade tarzıdır.” şeklinde açıklamıştır (s. 17).

Benzer şekilde araştırma kapsamında yapılan tarama sonucunda ulaşılan deyimsele ifadelerin bazen tek bir kelimedenden oluştuğu, bazen ise iki veya daha fazla kelimenin bir araya gelmesiyle oluştuğu tespit edilmiştir. Tek kelimedenden oluşan deyimler az sayıda iken, iki veya daha fazla kelimedenden oluşan deyimlerin sayıca daha çok olduğu gözlenmiştir. Modern Arapçada, تعبير اصطلاحی teriminin karşılığı olarak seçilen deyimleri aşağıdaki gibi sınıflandırmak mümkündür:

A. Tek Kelimedenden Oluşan Deyimler تعابیر اصطلاحیة مكونة من كلمة واحد

مِنْفَاحْ ifadesi, kendini övmeyi seven ve başkalarının da kendi hakkında olumlu sözler duymasını isteyen kişiler için kullanılan bir deyimdir. Bu kelime, “üfleme, şişirmek” anlamına gelen “نفخ” kökünden gelir. منفاح, ateş yakılmak istendiğinde odunu veya çırayı tutuşturmak için kullanılan bir alettir. Bu araç, iki ahşap parçası arasında deri bulduran bir yapıya sahiptir. Deri bölümü doldurularak havayı içine çeker ve tekrar dışarı atar. Bununla birlikte içinde koca bir boşluk vardır. Kendi hakkında övgü duyduğu sözleri duymaktan hoşlanan kişi, dışarıdan gelen olumlu sözlerle şişer, ancak içinde gerçek bir değer yoktur. Bu tür kişilerin kendine olan güveni dışarıdan gelen övgülerle sınırlıdır. Arapçada “مِنْفَاحْ” ifadesi böyle kişiler için deyim olarak kullanılır. Bazı durumlarda ise “مِنْفَاحْ” deyimini, fitne yaymak ve kıskırtmak anlamında kullanılan kişiler için de kullanılmıştır (el-Hamîdî, 2016).

B. İki/İkiden Fazla Kelimedenden Oluşan Deyimler تعابیر اصطلاحیة مكونة من كلمتين أو أكثر

Arapça deyimsele ifadelerin yapıları incelendiğinde, Türkçede olduğu gibi yapı zenginliği dikkat çeker. Bazı deyimsele ifadeler, farklı sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşur ve bu deyimler farklı

bağlamalarda farklı anlamlar taşıyabilir. Örneğin, “مدّ له يد العون” deyimini “yardım elini uzatmak, destek olmak” gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra “مدّ يده” ifadesi bazı durumlarda “yardım elini uzatmak” anlamını karşılarken bir başka bağlamda “el açmak, dilenmek, dilencilik yapmak, el kaldırmak, vurmaya kalkışmak” gibi çeşitli anlamları da karşılamaktadır (Uysal, 1997, s. 6).

Arapça deyimlerin diğer bir özelliği şahıs zamirlerine göre çekimlenebilir olmalarıdır. Örneğin: “أطلق ساقبيه للريح” deyimini şahıs zamirlerine göre çekimlenebilir. Burada “tabanları yağladı, tabana kuvvet koştı” anlamına gelen bu deyim üçüncü şahıs zamiri olan “هو” (o, müzekker) ile kullanılmıştır (Ebu'l'azm, 2020, s. 737). Eğer “هي” (o, müennes) için kullanılırsa çekimli hali “أطلقت ساقبيها للريح” şeklinde olur.

Arapça deyimisel ifadelerin incelenmesi sırasında dikkat çeken bir diğer yapısal özellik, aynı deyimisel ifadenin geçmiş zaman (فعل ماض) ,şimdiki zaman/geniş zaman (فعل مضارع) veya emir kipine (فعل الامر) göre çekimlenebilir olmasıdır. Örneğin, Türkçe karşılığı “Serbest bırakmak” olan “أطلق سراحه” deyimini bazen “يُطْلَقُ سراحه” şeklinde şimdiki zaman ve geniş zaman kipiyle kullanılırken, bazen de “أُطْلَقُ سراحه!” şeklinde emir kipiyle sıkça kullanılmaktadır (Ebu'l'azm, 2020).

Arapça deyimisel ifadelerin kullanımında önemli olan bir başka özellik de deyimini oluşturan sözcüklerin cümlenin içindeki konumuna göre irap bakımından farklı hareketlerle kullanılma durumudur. Bu durum, deyimlerin cümle yapısı içinde nasıl işlediğini ve dilin yapısal özelliklerine nasıl uyum sağladığını anlamamıza da katkı sağlamaktadır. Örneğin; Arapçada kullanılan ضيق الأفق ifadesi Türkçede “dar kafalı, dar görüşlü” deyimini karşılamaktadır. Bu deyim cümlede merfu' olarak geldiğinde “الذي صديق ضيق الأفق.” şeklinde, mansub olarak geldiğinde “كان صديقي ضيق الأفق.” şeklinde ve mecrur olarak geldiğinde ise “تتساجرت مع صديق ضيق الأفق” şeklindeki kullanımlarıyla karşımıza çıkar.

Araştırma sırasında incelenen deyimisel ifadelerin yapı çeşitliliğini şu şekilde özetlenebilir: Sıfat ve mevsufun birleşimi ile sıfat tamlaması şeklinde (المركب الوصفي) kullanılan deyimler, iki ismin yan yana gelerek oluşturduğu isim tamlaması biçiminde (المركب الإضافي) kullanılan deyimler, ilk sözcüğü bir isimle başlayan, isim cümlesi olarak (المركب الاسمي) kullanılan deyimler, ilk kelimesi bir fiille başlayan yapı şeklinde (المركب الفعلي) kullanılan deyimler ve harf-i cer ya da zarf edatlarıyla başlayan bir yapıyla (المركب العباري) kullanılan deyimler. Değınmeye çalıştığımız bu yapısal çeşitliliği Suveyfî (2015) 5 başlıkta toplamıştır:

Tablo 1. Niteleyici Deyimler: المركب الوصفي

Deyim	Birebir Karşılığı	Deyimsel Karşılığı
رقم غير هام (Mensi, 1999, s. 26)	Önemsiz rakam	Etkisiz eleman/değersiz
حلقة مفرغة (Hüseyn, 2005, s. 26)	Boş halka	Kısır döngü
لائحة سوداء (Young, 2017)	Kara liste	Kara liste - Sakıncalı/tehlikeli grup
الكوميديا السوداء (Nasır, 2023)	Siyah komedi	Kara mizah
لقمة سائغة (Muhammed, 2021)	Yumuşak, leziz lokma	Kolay lokma

Yukarıdaki gibi tabloda örnek olarak verilen deyimlerin hepsi bir sıfat bir de mevsuftan oluşarak sıfat tamlaması şeklinde yapılanmıştır.

Tablo 2. İsim Tamlaması Şeklinde Kullanılan Deyimler: المركب الإضافي

<i>Deyim</i>	<i>Birebir Karşılığı</i>	<i>Deyimsel Karşılığı</i>
قلب الأسد (Mahfuz, 1988, s. 118)	Aslanın kalbi	Aslan parçası
بيت القصيد (Mensi, 1999, s. 102)	Kasidenin/amaçlananın beyti/evi	Püf nokta
أم الخبائث (Dâhi, 2020)	Habislerin, kötülerin annesi	İçki
عريض القفا (Haşimi, 2021, s. 286)	Kafanın enlisi	Kalın kafalı, aptal
برودة الموت (Mensi, 1999, s. 39)	Ölümün soğukluğu	Ölüm sessizliği

Yukarıdaki gibi tabloda örnek olarak verilen deyimlerin hepsi bir mudâf bir de mudâfun ileyhten oluşarak isim tamlaması şeklinde yapılanmıştır. İsim tamlaması şeklinde kullanılan deyimsel ifadeler kendi başına bir cümle olarak değil yalnızca cümlelerin bir parçasını oluşturan birim halindedir.

Tablo 3. İlk Kelimesi İsimle Başlayan Deyimler: المركب الاسمي

<i>Deyim</i>	<i>Birebir Karşılığı</i>	<i>Deyimsel Karşılığı</i>
العاقل تكفيه الإشارة (Abdulgafûr, 2017)	Akıllıya işaret yeter	Arif olan anlar
إن الحديد بالحديد يُفْلح (Abdulkerim, 2022)	Çivi çivi ile iflah olur	Çivi çiviye söker
هذا الشبل من ذاك الأسد (Rezzan, 2021)	Bu yavru şu aslandandır	Hık demiş babasının burnundan düşmüş
السباحة ضد التيار (Satuhi, 2022)	Akıntının tersine yüzmek	Akıntıya karşı kürek çekmek
الخيانة في دمه (Mensi, 1999, s. 72)	İhanet onun kanındadır	Mayasında olmak, kanına işlemek

Yukarıdaki gibi tabloda örnek olarak verilen deyimlerin hepsi bir isim ile başlayarak isim cümlesi şeklinde yapılanmıştır. Deyimlerin her biri isim cümlesinin kuralına uyarak bir mübteda bir de haber kısmından oluşmuştur.

Tablo 4. İlk kelimesi Fiille Başlayan Deyimler: المركب الفعلي

<i>Deyim</i>	<i>Birebir Karşılığı</i>	<i>Deyimsel Karşılığı</i>
احتلّ كل كيانه (Ba'şin, 2012, s. 278)	Tüm varlığını işgal etti	Benliğini sarsmak
جرح كبريائه (Babelli, 2022)	Büyükliğini yaraladı	İtibarını/gururunu zedelemek
تبخر الأحلام (el-Hâr, 2021)	Hayaller buharlaştı	Hayalleri suya düşmek
ألقم خصومه حجرا (Hüseyin, 2005, s. 26)	Hasmına taş yutturdu	Sesini kesmek/ Susturmak
لعب على الحبلين (Nizar, 2021)	İki ip üzerinde oynamak	İkili oynamak

Yukarıdaki gibi tabloda örnek olarak verilen deyimlerin hepsi bir fiil ile başlayarak fiil cümlesi şeklinde yapılanmıştır. Fiil cümlesinin özelliklerini karşıladığı için deyimler cümle halinde gelmiştir.

Tablo 5. Harfi Cer ya da Zarf ile Başlayan Deyimsel İfadeler: المركب العباري

<i>Deyim</i>	<i>Birebir Karşılığı</i>	<i>Deyimsel Karşılığı</i>
بالغم المليان (Sabit, 2020)	Dolu ağızla	Ağız dolusu
على الرأس والعين (Mahfuz, 2006, s. 24)	Baş ve göz üstünde	Başım la beraber, derhal
من أجل سواد عينيه (el-Avît, 2017)	Gözünün siyahı uğruna	Memnuniyetle
على الأبواب (Salim, 2016)	Kapıların üzerinde	Eli kulağında olmak
تحت أمرك (Mahfuz, 1988, s. 86)	Emrinin altında	Emrine amade olmak

Yukarıdaki gibi tabloda örnek olarak verilen deyimlerin hepsi bir harfi cer ile başlayarak المركب العباري şeklinde yapılmıştır. Tablonun son örneği olan تحت أمرک deyimi diğerlerinden farklı olarak harfi cer ile değil bir zarf edatı ile başlamıştır.

Deyimler sadece dilin bir parçası değil, aynı zamanda kültürle de sıkı bir ilişki içindedir. Dil, bir topluluğun yaşam tarzını, geleneklerini, inançlarını ve özelliklerini yansıttığı gibi, kültürel kapıları da açan bir anahtardır. Dolayısıyla, dil toplumların kültürünün ayrılmaz bir parçasıdır. Deyimsel ifadeler, bir toplumun dil ve kültür birikimini birlikte yansıtır. Yıldız ve Güngenci (2021) deyimlerin bir toplumun kültürünü yansıttığı için hem kaynak dilin hem de erek dilin kültürü hakkında doğru ve kapsamlı bir bilgiye sahip olunması gerektiğini belirtmektedir (s. 151).

Dil ve kültür arasındaki yakın ilişki, deyimsele ifadelerin anlamlarının kültürel bağlamda şekillenmesine yol açar. Örneğin, tarım veya ticaretle ilgili bir geçmişi olan bir toplumda, bu tür konular deyimsele ifadelerde sıkça görülür. Benzer şekilde, denizcilik veya balıkçılık gibi faaliyetlerin yaygın olduğu bir toplumda, bu tür temalar deyimlerde belirgin şekilde öne çıkar. Örneğin, Arapçada boşa zaman veya emek harcamak anlamında yaygın olarak “كجالب التمر إلى هجر” ifadesi kullanılır (ed-Dayel, 2019). “جالب التمر”, hurma taşıyan kişiyi temsil ederken, “هجر” terimi Arap Yarımadası'nın doğusunda bir bölge adını ifade eder. Bir şeyi gereksizce yapmak veya mantıksızca bir yere taşımak, anlamsız bir eylem olarak kabul edilir. Bu deyim, özellikle hurmanın “هجر” bölgesinde bol miktarda yetiştiği ve bu nedenle taşınmasının gereksiz olduğu düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. Bu tür bir durumda harcanan çabanın boşa gideceğini Araplar “كجالب التمر إلى هجر” deymiyle dile getirirken, İngilizler ise aynı durumu ifade etmek için "to carry coals to Newcastle" ifadesi kullanılır. Newcastle, İngiltere'de kömürün önemli bir merkezi olarak tanınır. Deyimin çıkış noktası, şehirdeki kömür zenginliğiyle yakından ilişkilidir. Bu deyim Türkçeye “tereciye tere satmak”, “Zonguldak'a kömür taşımak”, “Malatya'ya kayısı satmak”, “Amasya'ya elma götürmek” gibi anlamlarla da ifade edilebilir (Düzgün ve İlhan, 2020).

Deyimsel ifadelerin gerçek anlamlarını kavramak ve uygun bir şekilde kullanabilmek, bir dilin ve kültürün derinliklerine dalmayı gerektirir. Dil ve kültür arasındaki ilişkiyi doğru şekilde kavramak, farklı toplumların düşünce dünyalarının kapılarını aralar; bu da toplumların diğer toplumlarla daha etkili bir iletişim kurmasına yardımcı olur.

Modern Arapçada Kullanılan Deyimlerin Semantik Açından İncelenmesi

Konuşulan dil, kültürel bir yansıma olmanın ötesine geçer; aynı zamanda tüm kültürel etkinliklerin temelini oluşturan bir faktör haline gelir. Bir bireyi anlamak isteyen kişi, ilk olarak onun dilini incelemesi gerektiği düşünülmektedir. Dil olmadan, bu varlığı tam olarak kavramak neredeyse imkânsızdır. Deyimler, bir dilin kültürel odaklı kelime hazinesinin önemli bir bölümünü teşkil eder ve o dilin ifade şekillerini, kullanıcıların geçmişlerini, gelenek ve göreneklerini, yaşam tarzlarını, düşünce kalıplarını ve çeşitli özelliklerini yansıtan kritik ipuçları sunar (Şahin, 2004, s. 1).

Deyimlerin içerdiği anlam ile aktarmak istediği mesaj arasındaki ilişki çözümlenirken anlam analizinden yararlanılabilir. Daha önce de belirtildiği gibi, deyimler genellikle içerdikleri kelimelerin toplam anlamından farklı anlamlar taşıyan dil yapılarını temsil ederler. Bu durumun temel nedeni; Türkçe Sözlük'te "Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği" şeklinde yapılan deyim tanımından da anlaşılacağı gibi deyimi meydana getiren kelimelerden en az birinin gerçek anlamından saparak kendine özgü bir anlam kazanmış olmasıdır denilebilir.

Bir sözcük ilk kez duyulduğunda akla gelen anlama *temel anlam* denir. Aksan (2015) temel anlamı: "Temel anlam nitelemesini yaptığımız kavram; bir ses bileşiminin başlangıçta yansıttığı, ilk ve asıl anlamdır" şeklinde açıklamıştır (s. 180). Bir başka deyişle, bir kelimenin sözlükteki en temel, orijinal ve genel kabul gören anlamını ifade eder. Kelimenin temel anlamından uzaklaşıp farklı bağlamlarda kullanılması, temel anlamın ötesinde *yan anlamlar* kazanmasına yol açar. Örnek olarak, "çocuk" kelimesi, küçük yaştaki insan yavrusu olan temel anlamının yanı sıra, soy bakımından oğul veya kız, bebeklik ile ergenlik arasında bulunan insan, genç erkek, çocuksu davranışlara sahip yetişkin, deneyimsiz gibi farklı yan anlamlar içerebilir (Demircan, 2013, s. 35).

Kelimelerin anlamları sürekli olarak değişebilir ve gelişebilir, sabit değildir. Bir kelimenin birden fazla anlamı olabilir ve bu, kelimenin ne kadar sık kullanıldığına bağlı olarak değişebilir. Sık kullanılan kelimeler, farklı bağlamlarda kullanılabilir ve zamanla kullanım alanları genişleyebilir. Bu değişiklikler, kelimenin anlamının zenginleşmesine yol açar (Aksan, 2005, s. 46).

Bu bölümde ele alınan deyimlerde, her bir kelimenin ayrı ayrı karşıladığı anlamdan hareketle kazandığı mecaz anlamlarıyla birlikte Arap dili içindeki kültürel ve dil yapıları dikkate alınarak analiz edilmiştir. Deyimleri oluşturan kelimelerin anlamlarının açıklanmasında "el-Muncid fi'l-Lugati'l-arabiyyeti'l Mu'asıra" adlı sözlük kullanılmıştır (Ma'lûf, 2008). Ayrıca deyimlerin kullanım alanları vurgulanmış ve hangi koşullar veya durumlar ortaya çıktığında bu deyimlerin kullanılabileceği hakkında kısa bilgiler sunulmuştur:

سَحَّ دَمْعًا فَيَاضًا

Doğrudan Çeviri: Bol gözyaşı akıttı.

Deyimsel Anlam: Gözyaşına boğulmak. Gözyaşı sel olmak.

Arap dilinde, "سَحَّ" fiili "akıtmak, dökmek, yukarıdan aşağıya dökülmek" anlamlarını taşır. "دَمْعًا" sözcüğü "gözyaşı" anlamında kullanılan دَمَعُ fiilinin mastarıdır. Bu iki kelime "سَحَّ دَمْعًا" şeklinde bir araya geldiğinde "gözyaşı akıtmak, gözyaşı dökmek" anlamını ifade eder. "فَيَاضًا" sözcüğü ise فاض fiilinden türemiştir ve cümlede دَمْعًا sözcüğünün sıfatı olarak kullanılmıştır. Bu ifadenin mübalağa yapısı, fiilin kök anlamına "çokluk, bolluk, yoğunluk" gibi anlamlar ekler. Araplar, cömertlikleriyle

bilinen, cömertçe infak eden kişilere “رجل فياض” ifadesini kullanırlar. Benzer biçimde, bir nehrin alışılmadık bir şekilde su seviyesinin yükselmesi durumunda “نهر فياض” ifadesi kullanılır (Hamdi, 2022).

“سحّ دمعاً فياضاً” deyimini fiil cümlesi şeklinde gelmiştir ve bir kişinin duygusal olarak yoğun ve çok miktarda gözyaşı akıttığını anlatan bir mesaj taşır. Bu gözyaşları, üzüntü, mutluluk, acı veya farklı duygusal durumlardan kaynaklanabilir. Kişinin akıttığı gözyaşları o kadar fazladır ki, sanki çok yoğun akan bir nehir gibidir. “فياضاً” sıfatının anlam açısından etkisi, gerçekte hem kişiden dökülen gözyaşı seline hem de dökülen bu gözyaşlarının altında yatan derin duygusal duruma gönderme yapar. Bir başka deyişle hem gözyaşı akışının yoğunluğunu hem de içsel acının büyüklüğünü ifade eder. “Yoğun ağlama” anlamını içeren bu deyimle yakın kullanılan deyimler arasında “سحّ دمعاً ساخناً” (Mahfuz, 1988, s. 229), “بكي بحرقة” (Ba’sin, 2012, s. 286), “بكي بمرارة” (es-Semmân, 1995, s. 69), “أجهش بالبكاء” (Mahfuz, 2006, s. 78) ve “انفجر بالبكاء” (Rıza, 2015, s. 231) kullanımları örnek olarak gösterilebilir.

Deyim Kullanım Alanı:

Bu deyim, sevindirici bir olayın veya başarılı bir sonucun, uzun bir süre bekledikten sonra meydana geldiği durumlarda kullanılmasının yanı sıra, kişinin yakın birini kaybettiğinde, acı bir haber aldığı veya zor bir durumla karşılaştığında da kullanılmaktadır. Bununla birlikte, sıkıntı içinde olan bir kişinin içini döktüğü veya duygusal bir tepki göstererek yoğun bir şekilde ağladığı durumlarda da bu deyim kullanılabilir.

Örnek Kullanım:

“وهل ترك المرض للموت شيئاً يغيره؟؟ و انحنى عليه فلثم جبينه البارد ثم أعاد الغطاء كما كان، واستسلم لبكاء غزير تجمعت أبخرته في قلبه يوماً بعد يوم تنفثها الألام حتى تكاثفت في برودة الموت فسحّت دمعاً فياضاً...” (Mahfuz, 1988, s. 242).

لا يساوي حُفنةً من تُراب

Doğrudan Çeviri: Bir avuç toprağa eşit değil.

Deyimsel Anlam: Beş para etmemek.

Fiil cümlesi şeklinde kullanılan bu deyim olumsuz bir edatla başlamıştır. Deyimdeki “يساوي” fiili, “ساوى” fiilinin geniş zamanlı formu olup “eşit olmak, eş değer olmak, değerinde olmak” gibi anlamlar taşır. “حفنة” sözcüğü ise “elin içi, avuç” anlamlarını içerir. Deyimin son bölümünde yer alan “تراب” ise “toprak, kara toprak” anlamlarına gelir. “من تراب” kısmındaki “من”, Arapçada “den/dan” anlamındaki harfi cerdir. Bütün bu öğeler bir araya geldiğinde, “حفنة من تراب” ifadesi “bir avuç dolusu toprak” anlamını taşır.

Semantik bakış açısıyla ifade edecek olursak, “لا يساوي حُفنةً من تُراب” ifadesi, “bir avuç topraktan bile daha değersiz” veya “bir avuç toprak kadar bile etmez” şeklinde aktarılabilir. Arap toplumlarında olduğu gibi tüm toplumlarda “toprak” büyük bir öneme sahiptir. Çünkü toprak, insanların yaşamını, geçimini ve kimliklerini belirleyen birçok anlam taşır. Toprak, bereketin ve verimliliğin bir simgesidir.

Bereketli topraklara sahip bölgeler genellikle refah ve zenginlikle ilişkilendirilir. Ayrıca “toprak”, aile bağlarını güçlendiren bir semboldür; aileler topraklarını miras olarak bir sonraki nesle geçirebilirler. Bu nedenlerle, toprak Arap toplumunda yalnızca bir doğal kaynak değil, aynı zamanda kültürel ve tarihsel bir öneme sahiptir. Yani “لا يساوي حَفْنَةً مِنْ تُرابٍ” ifadesine göre bahsi geçen *kişi* ya da *nesne* değeri bu kadar yükseltilen “toprak” ile kıyaslandığında, neredeyse hiçbir değere sahip değildir anlamlarını verir.

Deyim Kullanım Alanı:

Bu deyim, bir kişinin ya da bir nesnenin hiçbir değerinin olmadığı, hiçbir işe yaramaz olduğunu ifade etmek için kullanılır. Ayrıca, kişinin beceriksizliği veya herhangi bir alanda etkisizlik durumlarında da bu ifade kullanılabilir.

Örnek Kullanım:

“... وإذا مضيت في الكذب عليك فسوف أجن؟ ولم تضعف أنت أمام الحقيقة بالرغم من أنك قاتلت حتى أوشكت أن تقتل...، وأنت تفكر طويلا في القتل؟ قل أنا فقير معدم، والرحيمي أبي لا أخي، وأنه لا يعترف بي فلن أساوي حَفْنَةً مِنْ تُرابٍ، وماضي غارق في الدعارة والفضيحة. آه...”
(Mahfuz, 2006, s. 91)

نَشْرَ الغَسِيلِ الوَسِخِ

Doğrudan Çeviri: Kirli çamaşırını yaymak.

Deyimsel Anlam: Kirli çamaşırlarını ortaya dökmek.

“نشر” fiili çeşitli anlamlarda kullanılır; bunlar arasında “yaymak, ışınları yaymak, duyurmak, bir fikri veya haberi duyurmak, yayın yapmak” gibi anlamlar bulunur. “الغسيل” sözcüğü köken olarak “غسل” fiiline dayanır ve “yıkanan, yıkanmış çamaşır” anlamını taşır. Bu kelime deyimde mecazi olarak kullanılarak bir kişinin veya topluluğun özel veya mahremiyet durumlarını temsil eder. “الوسخ” kelimesi ise “وسخ” fiilinden türemiş bir sıfat olup “temiz olmayan, kirli, pis” anlamlarını içerir. Bu kelime mecazi olarak olumsuz veya hoş olmayan durumları veya yönleri ifade etmek için kullanılır, bir kişinin veya topluluğun yaşadığı gizli durumlar, gizli kapaklı işler gibi soyut kavramları temsil eder.

Deyimdeki “الغسيل الوسخ” ifadesi, genellikle bir kişinin kişisel meselelerini içeren ve gizli tutulması gereken konuları temsil eder. “نشر” ifadesi ise, bu gizli ve mahremiyet içeren durumları herkese açıklama veya ifşa etme anlamını taşır. Bu davranışın utanç verici sonuçlara yol açabileceği göz önüne alındığında, deyim negatif bir duygu durumunu ifade eder. Deyimin buradaki kullanımının dışında “نشر الغسيل المتسخ” şeklinde bir kullanımına da rastlanmıştır (Bûdlâma, 2015).

Deyim Kullanım Alanı:

Bu deyim genellikle bireyin özel ya da utanç verici durumlarının genel bir kitleye ifşa edilmesine atıfta bulunur. Bu ifade, bir kişinin başka bir kişinin kişisel veya mahremiyet içeren durumlarını, geçmişteki hatalarını veya olumsuz yönlerini halka açarak onu rencide etmeye veya ifşa etmeye çalıştığı durumları belirtir.

Örnek Kullanım:

“... ولكني مازلت أستنكر هذا الفعل من المثقفين والإعلاميين الذين يعتبرون من قادة الرأي في مملكة البحرين، ولديهم جمهور من داخل البحرين وخارجه يعجب برأيهم! فلما تتبعون سياسة نشر الغسيل المتسخ أمام العالم؟ إذا كانت لديكم نصائح أو انتقاد فتوجهوا بها لأصحاب الأمر، أوليست الأبواب مفتوحة في المملكة؟” (Bûdlâma, 2015).

أَنْفُكَ مِنْكَ وَلَوْ كَانَ أَجْدَع

Doğrudan Çeviri: Kesik de olsa burun senin parçandır.

Deyimsel Anlam: Atsan atılmaz, satsan satılmaz.

İsim cümlesi şeklinde kullanılan bu ifadenin ilk kelimesi olan “أنف” sözcüğü, “koklama ve soluma organı olan burun” anlamını taşır ve “ك” zamiri ile birleşerek “أنفك” ifadesi “senin burnun” anlamını verir. “من” harfi ceri ile “ك” zamiri birleştirilerek “منك” şeklinde kullanılır ve “senin bir parçandır” anlamını taşır. “أنفك منك” ifadesi, “burun senden bir parçadır, sana aittir” anlamını verir. Daha sonra şart edatı “لو” ile “كان” fiili bir araya gelmiş ve “ولو كان” şeklinde “... olsa bile” anlamını karşılamıştır. Deyimin son kelimesi olan “أجدع” kelimesi, “جدع” fiilinden türetilmiş olup “burnu kesik, burnu sakatlanmış veya burnu kopuk” anlamlarını içerir. Araçlar, burnunda kesik, çizik gibi kusurları olan kişilere “الأجدع” derlerdi. Burun, insanın dış görüntüsünü ciddi şekilde etkileyen bir organdır. Bu gerçekliğe rağmen, kusurlu bir görünüme, kesik gibi olumsuz özelliklere sahip olsa da burun insanın bir parçasıdır. Zira bu organ, insana özgüdür, onun bir parçasıdır ve ondan ayrı düşünülemez (Rahhal, 2021).

Bu deyim başka bir kullanımı da: “أنفك منك وإن كان أدن” şeklindedir. Burada, “أدن” fiili “burun akması” anlamını taşır. “ذنن” sözcüğü “burundan akan mukus” anlamında kullanılan “مخاط” sözcüğü ile aynı anlamı taşımaktadır (el-Meydâni, 1955, s. 21). Birebir çevirisi: “kesik olsa da aksa da burun senin burnundur” ifadesinde burun sözcüğü mecazi bir anlam taşımaktadır. Bu ifadede burundaki “kesik, çizik ve mukus” olumsuz detaylar, insanın iletişimde zorluk yaşadığı problemlili kişilere benzetilmiştir. Bu tür kişiler kimi zaman bir akraba, kimi zaman da kişinin çok yakını olabilir. İnsanın hayatında sorunlar yaratan veya çeşitli zorluklara neden olan ancak vazgeçilemeyen kişiler veya nesnelere için kullanılan bir ifadedir. Bu tür kişiler veya nesnelere, insanların yaşamında ciddi problemlere yol açsa da duygusal veya kan bağı gibi diğer bağlar nedeniyle kendilerinden vazgeçilmezler.

Deyim Kullanım Alanı:

Bu deyim, yaygın olarak aile fertleri veya kişinin yakın ilişki kurmak zorunda olduğu sorunlu kişilere atıfta bulunmak için kullanılır.

Örnek Kullanım:

“...وبقي كميث هناك ينتظره حتى أمسى، فانصرف إلى أهله وقال في نفسه: إن سألني أخي عن الفرس قلت له تحول ناقة فلما قدم على أخيه قال له: أين الفرس؟ فقال: تحول ناقة. فعلم أخوه أنه قد خدع وجعل يضربه. فقال عند ذلك قنفذين جعونة له: اله عما فاتك، فإن أنفك منك و لو كان أجدع! وأتى فراد أهله بالفرس وقال...” (Mes'ud, 1981, s. 98).

Modern Arapçada Yaygın Olarak Kullanılan Deyimlerin Öğretimi

Anadili dışında yabancı bir dilin öğrenimini yapanlar için deyim bilgisinin psikolojik bir boyutu da bulunmaktadır. Zira ilgili dili anadili olarak kullanan bireyler çoğunlukla deyimleri kullandıkları için bu dili yabancı dil olarak öğrenenler onları her zaman anlamayabilirler. Bu durum dili öğrenenlerin kaygı yaşamalarına neden olabilir. Kimi durumlarda ise deyim yanlışı anlaşılması ciddi sorunlara yol açabilir. Abisamra (2002) deyim bilgisine sahip olan öğrencilerin özgüven kazandığını ve iyi birer konuşmacı ve iletişimci olduklarını belirtmiştir. Mazotta (2003) ise, bir dili anadil olarak konuşanların ortak kültürel mirasının bir parçası olan deyimlerin, sosyal olarak kodlanmış şifreler içerdiğini ve konuşmaların alıntı işlevi gördüğünü ifade etmiştir. Yabancı dil öğrencileri, anadil konuşanlarla iletişim kurarken deyimleri gerektiğinde ve uygun bir şekilde kullanabilirlerse, kendilerini daha az yabancı hissederler. Günlük konuşmalarda deyimleri ve konuşmaların tamamını anlamak, anlamı kesintiye uğratmadan takip etmek anlamına gelir. Ancak genellikle yabancı dil öğrencileri, deyimleri anlıyormuş gibi davranmayı tercih etmektedirler (s. 56).

Diğer yabancı dillerde olduğu gibi Arapça deyimlerin öğretilmesinde öğrencilere zengin bir kelime hazinesi kazandırmak büyük önem taşır. Başlangıçta, öğrencinin günlük hayatta sıkça karşılaşabileceği deyimleri öğretmek önceliklidir. Örneğin, “بكل سرور، على الرأس والعين، أسعد الله صباحكم” gibi deyimler, günlük iletişimde kullanıldığı için öğrencinin hafızasında daha hızlı kalır ve öğrenme sürecini hızlandırır. Deyimlerin öğretiminde, öncelikle öğrencinin rahatlıkla anlayabileceği ve telaffuzu kolay olanlar tercih edilebilir. Örneğin, Arapçada kullanılan غسل المخ “beyin yıkamak” deyimini, iki dilde de aynı anlamda olduğu için öğrencinin zihninde daha kolay kalabilir. Deyimleri öğretirken, sadece deyim söylemek yerine anlamını ve hangi durumlarda kullanıldığının açıklanması önemlidir.

Deyim öğretimi ile ilgili önerilerde bulunan Richards ve Rodgers’a (2001) göre öğretmenin etkili bir öğrenme ortamı oluşturması, öğrencilere deyimleri keşfetmeleri için özgürlük tanınması ve sözcük çözümleme aşamalarında rehberlik etmesi gerekmektedir. Öğretmen, öğrencilerin hatalarından öğrenmelerine yardımcı olmanın yanı sıra deyimlere odaklanan etkinlikler düzenlemeli ve öğrencilerin deyimleri tanımlarına yardımcı olacak aktiviteler geliştirmelidir (s. 137).

Öğretimi yapılan deyimlerin öğrencinin zihninde kalıcı olması için görsellerle desteklenip duvarlara asılması da etkili bir yöntemdir (Gülcü, 2011, s. 52). Aynı deyim farklı bağlamlarda nasıl kullanılabilir, öğrenciye birkaç örnek olayla gösterilebilir. Örneğin, “ayakları üzerinde durmak” deyimini, Arapçadaki “وقف على قدميه” deyimleriyle aynı anlamda olduğu için iki dilde de mevcuttur. Deyimin öğrencinin zihninde oturup oturmadığını anlamak için farklı cümlelerle denemeler yapılabilir. Deyimlerin anlatımı, gerçek hayattan örneklerle desteklenebilir. Deyimlerin ne zaman ve nerede kullanıldığına dair örnekler; masallar, hikayeler veya okuma kitapları gibi kaynaklardan seçilip dikkatli bir şekilde öğretimi yapılabilir.

Öğrencilere yönlendirici ve öğretici bir rol oynayarak deyimleri öğretmek önemlidir. Öğrenci araştırma yaptıktan sonra öğretmenin rehberlik etmesi, hataları düzeltmesi ve öğrenme sürecini kolaylaştırması öğrencinin özgüveninin artmasına katkı sağlayabilir. Verilen deyimlerin doğru çevirisini yapmaları ve anlamını anlamaları için öğrencilere yönlendirici sorular sorulabilir. Örneğin, “لم يترك بابًا إلا وطرفه” (çalmadık kapı bırakmamak) deyiminin önce sözcüklerin anlamları sorgulanmalı, sonra da hangi deyim olabileceği konusunda düşünmeleri istenebilir. İfadenin deyimsel karşılığının ne olabileceği konusunda öğrenci tahminleri alınabilir, böylece onlar da etkin bir şekilde sürece dâhil edilmiş olurlar.

Tartışma

Bu araştırma, Arapça yazılı materyalleri ve internet sitelerini tarayarak modern Arapçada yaygın olarak kullanılan deyimleri tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu temel amacın yanı sıra, elde edilen deyimleri yapısal ve semantik açıdan ayrıntılı bir şekilde incelemek ve deyimlerin öğretime yönelik öneriler sunmak gibi alt hedefleri de bulunmaktadır. Alanyazın taramasında Doğru (2004), “Modern Arapçadaki Deyimlerin Dilbilimsel Açıdan İncelenmesi ve Yabancı Dil Öğretimindeki Yeri” adlı doktora tez çalışmasıyla Arapçadaki deyimleri dilbilimsel açıdan ele almış ve deyimlerdeki sözdizimsel özelliklere odaklanmıştır. Her iki çalışmada benzer şekilde deyimler, yapısal açıdan ele alınırken aynı tezde bu çalışmadan farklı olarak özellikle klasik dönem metinlerinden alınan örneklerin incelendiği gözlenmiştir. Bu araştırma özellikle modern dönem deyimlerine odaklanmış ve onları semantik açıdan ele almıştır. Azimov (2012), Kur'an-ı Kerim'deki deyimlerin Kırgızca çevirisine odaklandığı doktora tezinde deyimlerin ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır. Kur'an-ı Kerim'in mesajının eksiksiz bir şekilde aktarılabilmesi için deyim çevirilerinin büyük bir hassasiyetle yapılması gerektiğini dile getiren araştırmacı, araştırmasının Kur'an-ı Kerim'deki deyimlerin çevirisi hakkında yapılan kısıtlı araştırmaları gidermeye yönelik olduğunu belirtmiştir. Bu yönüyle bakıldığında bu araştırma sadece modern Arapça deyimlere odaklanması bakımından farklılık göstermektedir. Alanyazında rastlanan bir diğer çalışma da Amin'in (2020) “Yabancı Dil Öğretimi Bağlamında Türkçe ve Arapça Organ Adları İçeren Deyimlerin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezidir. Arapça ve Türkçede organ adlarını içeren deyimleri inceleyen araştırmacı, bu çalışmayla benzer şekilde deyimlerin yapısal ve anlamsal benzerliklerini araştırmıştır. “Modern Arapçadaki Deyimlerin Yapısal ve Semantik Olarak İncelenmesi ve Öğretimi” başlıklı bu çalışmada ise organ adları içeren deyimlerle birlikte diğer modern deyimler de alınmıştır. Bu yönüyle bakıldığında her iki araştırmanın birbirinden farklı yönlerle alana katkıda bulunduğu söylenebilir. Alanyazın incelemelerinde rastlanan çalışmaların genellikle Kur'an-ı Kerim'de yer alan deyimleri odak aldığı gözlenmiştir. Fakat daha önce bu çalışmanın amacını oluşturan ve sadece modern Arapçadaki deyimlere odaklanarak yapısal ve semantik açıdan ele alan bir çalışmaya henüz rastlanılmamıştır. Dolayısı ile bu araştırma ile Modern Arapçada yaygın olarak kullanılan deyimlerin

tespit edilmesi, konuya dikkat çekilmesi ve Arapça öğretim yapılan programlarda daha fazla yer verilmesinin faydalı olması ve böylelikle alandaki boşluğun giderilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Deyimler, iletişim sürecinde özel bir öneme sahip olan ve dilin ait olduğu kültürün zenginliğini yansıtan ifadelerdir. Özellikle Arapça gibi köklü bir dilin öğrenimi, sadece dilbilgisi ve kelime bilgisi kurallarını değil, aynı zamanda o dilin içerdiği kültürel derinliği de içermelidir. Deyimler, dil kullanıcılarının iletişim yeteneklerini güçlendirmek, kültürel anlayışlarını derinleştirmek ve günlük hayatta dilin pratik kullanımını sağlamak için etkili bir araçtır. Modern Arapça deyimlerin yapısal ve semantik özelliklerinin incelenmesi, deyimlerin öğretimine ilişkin yeni yaklaşımların geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu çalışma, modern Arapça deyimlerinin belirlenmesi, semantik analizlerinin yapılması ve öğretimine dair öneriler sunulması bağlamında önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

Arapça, diğer yabancı diller gibi geniş bir deyim yelpazesine sahiptir. Türkçede "deyim" başlığı altında incelenen deyimsele ifadeler, Arapçada genellikle "mesel" başlığı altında ele alınır. Ancak modern Arapçadaki deyimlerin özellikleri düşünüldüğünde, deyimlerin ayrı bir bölüm altında incelenmesi daha uygun bir yaklaşım olacaktır. Dil, küçük bileşenlerin bir araya gelmesiyle oluşan bir bütündür. Deyimler, iletişimde mesajın ilgi çekici ve öz bir şekilde ifade edilmesine yardımcı olur. Uzun cümlelerin yerine anlamı etkili bir şekilde iletebilmek için kısa ve özlü deyimler kullanılmasının iletişimde derinlik sağlayacağı düşünülmektedir. Arapça çalışmalarının incelenmesi sonucunda, Arapçada deyimsele ifadelerin diğer yabancı dillerde olduğu gibi kendi adıyla bir başlıkta ele alınmadığı gözlenmiştir. Arapçanın zengin deyim yapısı, bu ifadelerin gerektiği gibi anlaşılabilmesi için atasözleri ve özlü sözler gibi diğer bağlamlardan ayrı bir şekilde مثل başlığıyla değil de تعبير اصطلاحی adı altında ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında, incelenen deyimsele ifadelerin bazen tek bir kelimeyle, bazen ise iki veya daha fazla kelimenin bir araya gelmesiyle oluştuğu sonucuna varılmıştır. Bu deyimlerin içinde tek kelimedenden oluşanlar daha az sayıda iken, iki veya daha fazla kelimedenden oluşan deyimlerin daha yaygın olduğu tespit edilmiştir. Köklü bir dil olan Arapçanın öğrenimi, Arapların kültürüne vakıf olmak açısından önemlidir. Sözcük bilgisi ve dilbilgisi derslerinin yanı sıra deyimsele ifadelerin öğretilmesi, öğrencilerin dil öğrenme sürecini ve iletişimlerini keyifli hale getireceği düşünülmektedir. Deyimlere hâkim olan öğrencilerin iletişim becerileri gelişir, kültürel anlayışları derinleşir ve dil kullanımında daha yetkin hissederler. Bu sebeple, Arapça deyimlerin öğretilmesi, dil eğitiminin önemli bir yapı taşıdır.

Deyimsele ifadelerin ayrı bir ders olarak verilip verilmemesi konusu, dilciler tarafından tartışılan bir konu olmuştur. Deyim öğretiminin her sınıf düzeyinde sınıf düzeyine uygun bir şekilde planlanarak

yapılması gerektiğini belirten Doğru'ya (2011) göre deyim öğretimi derslerde kullanılan metinlerin içine serpiştirilerek yapılmalıdır. Bunun yanı sıra dilin mantığını iyi düzeyde kavramış öğrenciler için deyimlerin ayrı bir ders olarak ele alındığı bir ders öğretim programında yer almalıdır (s. 128). Bu şekilde öğrenciler hem deyimlerin doğal kullanımını görmüş olur hem de anlamını kavrar. Ayrıca deyimlerin okuma metinlerinde yer alması, öğrencilerin hem okuma becerilerini geliştirmesine hem de deyimleri gerçek bir bağlamda görmelerine yardımcı olur. Son olarak deyimlerin, dil öğretiminde her seviyede yer almasının ve öğretiminin planlı ve dikkatli bir şekilde yapılmasının gerektiği düşünülmektedir.

Deyimlerin dil eğitiminde ayrı bir ders olarak sunulup sunulmaması, uzmanlar arasında tartışmalı bir konudur. Deyimlerin öğretimi, her öğrenme seviyesine uygun bir şekilde planlanmalı ve ders içinde metinlere entegre edilmelidir. Ayrıca, dilin mantığını iyi anlayan öğrenciler için deyimlerin ayrı bir ders olarak ele alındığı programlar olarak düşünülebilir. Bu sayede öğrenciler, deyimleri hem doğal kullanımlarıyla gözlemlene fırsatı bulabilir hem de anlamlarını daha iyi anlayabilirler. Deyimlerin okuma metinlerinde yer alması, öğrencilerin okuma becerilerini geliştirmelerine ve deyimleri gerçek bağlamda görmelerine yardımcı olur. Deyimler konusunda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara şu öneriler sunulabilir: Yapılan alanyazın taramalarında deyimlerin sıklıkla kültürel bağlamlarla ilişkilendirildiği gözlenmiştir. Deyim alanında araştırma yapmak isteyen araştırmacılar, deyimlerin hangi kültürel veya tarihsel bağlamlarda ortaya çıktığını ve nasıl evrildiğini inceleyen araştırmalar yapabilir ve deyimlerin toplumsal ve kültürel önemini vurgulayarak dil alanına katkıda bulunabilirler.

Kaynaklar

- Abdulgafûr, N. (2017). Da'vâ hacru'l-Kur'an. *Alûkah*. <https://www.alukah.net/sharia/0/112454/> sayfasından erişilmiştir.
- Abdulkerim, T. (2022). Min saydi'l-hâtr. *El-Ceride*. <https://www.aljarida.com/articles/> sayfasından erişilmiştir.
- Abisamra, S. N. (2002). *Teaching idioms*. Education 345: Second Language Acquisition. American University of Beirut. <http://abisamra02.tripod.com/idioms> sayfasından erişilmiştir.
- Aksan, D. (2005). *Anlambilim, anlambilim konuları ve Türkçenin anlambilimi*. Ankara: Engin.
- Aksan, D. (2006). *Ana dilimizin söz denizinde*. Ankara: Bilgi.
- Aksan, D. (2008). *Türkçenin gücü*. Ankara: Bilgi.
- Aksan, D. (2015). *Her yönüyle dil, ana çizgileriyle dilbilim* (6. b., c. IV). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Amin, W. M. (2020). *Yabancı dil öğretimi bağlamında Türkçe ve Arapça organ adları içeren deyimlerin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.

- Azimov, İ. (2012). *Kur'an'daki deyimler, kırgızca karşılıkları ve Arapça öğretiminde kullanımı*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Babelli, İ. (2022). Cerhu'l-kibriya'. *Linkedin*. <https://ae.linkedin.com> sayfasından erişilmiştir.
- Başın, M. (2012). *el-Hubbu fevka sathi marmara*. Beyrut: Dâru'l-fârâbi.
- Bilgin, M. (2002). *Anlamdan anlatıma Türkçemiz* (2. b.). Ankara: Anı.
- Bûdlâma, L. (2015). Neşru'l-gas'îli'l-muttisah. *el-Watan*. <https://alwatannews.net/Opinion/article/606205/> sayfasından erişilmiştir.
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Cürcânî, S. Ş. (1995). *Kitabu't-ta'rîfât*. Beyrut: Daru'l-Kitabi'l- İlmîyye.
- Dâhi, M. (2020). İctenibu umme'l-habâis. *el-Beled*. <https://www.elbalad.news/4609389> sayfasından erişilmiştir.
- Dâvud, M. (2003). *Mu'cemu't-ta'bîri'l-istilâhî fi'l-'Arabîyyeti'l-mu'âsira*. Kahire: Dâr Garîb.
- Demircan, Ö. (2013). *Yabancı dil öğretim yöntemleri* (5. b.). İstanbul: Der.
- Doğru, E. (2004). *Modern Arapçadaki deyimlerin dilbilimsel açıdan incelenmesi ve yabancı dil öğretimindeki yeri*. (Doktora Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Doğru, E. (2011). *Dilin derin devleti deyimler*. Ankara: Fecr.
- Düzgün, O. & İlhan, S. (2020). Corci Zeydan'ın "Selahaddîn Eyyubî" romanındaki deyimlerin Türkçe çevirilerinin Mona Baker çeviri stratejilerine göre incelenmesi. *Nüşa*(50), 229-258. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1167742> sayfasından erişilmiştir.
- Ebu'l'azm, A. (2020). *Mu'cemu'l-ğaniy ez-zâhir*. <https://www.nli.org.il/ar/books/> sayfasından erişilmiştir.
- ed-Dayel, A. (2019). Kecâlibi't-temr ila Hecer. *el-İktisadiyye*. https://www.aleqt.com/2019/11/03/article_1705516.html sayfasından erişilmiştir.
- el-Avît, A. (2017). en-Nidâu'l-hurru'l-ahîr. *en-Nehâr*. <https://www.annahar.com/arabic/article/615036> sayfasından erişilmiştir.
- el-Bâzi'î, S. (2018). el-Urdun men kâne yenfuhu fî'r-ramâd. *el-Hadathcenter*. <https://www.alhadathcenter.net/index.php/views/25520-2018-06-12-01-22-09> sayfasından erişilmiştir.
- el-Hamîdî, N. (2016). Fulânun minfâhun. *er-Riyadh*. <https://www.alriyadh.com/1558235> sayfasından erişilmiştir.
- el-Hâr, Ö. (2021). Arâ' ve itticaat. *el-Vatan*. <https://www.al-wattan.net/news/167062> sayfasından erişilmiştir.
- el-Meydâni, E.-F. (1955). *Mecme'u'l-emsal*. (1 b., c. 1). Beyrut: Daru'l-Ma'rife.

- Ergin, M. (2013). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak.
- es-Sâim, R. (2023). La el'ab fî nehâri Ramadân hattâ lâ et'ab. *Omandaily*. <https://www.omandaily.com> sayfasından erişilmiştir.
- es-Semmân, G. (1995). *Leylu'l-gurabâ*. Beyrut: Dâru'l-âdâb.
- es-Sinî, M. İ. (1996). *el-Mu'cemu's-siyâki li't-ta'birati'l-istilâhiyye* (1. b.). Beyrut: Lübnan Nâşirûn.
- Garcia, M. J. (2010). *Idiomatic expressions Influenced by the Greek and Roman*. Memorias Del VI Foro De Estudios En Lenguas Internacional Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Universidad de Quintana Roo, México. <https://www.yumpu.com/en/document/read/30283492/> sayfasından erişilmiştir.
- Gülcü, G. (2011). *Fransızca Türkçe fizyonomi deyimlerinin karşılaştırılması ve dil öğretiminde işlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Hamdi, R. (2022). Ma'nâ İsmi Feyyâd. *Nawaem*. www.nawaem.com sayfasından erişilmiştir.
- Haşimi, A. (2021). *Cevahiru'l-Belaga*. Lübnan: el-Mektebetü'l-asriyye.
- Hengirmen, M. (2011). *Atasözleri sözlüğü*. Ankara: Engin.
- Husâmeddîn, K. Z. (1985). *et-Ta'bîru'l-istilâhî*. Kahire: Mektebetu'l-Anclo el-Masriyye.
- Hüseyin, M. T. (2005). *Ta'birun ve tahrirun lir-raşidin*. Riyad: Abikan.
- Jack, A. (2004). *Red herrings and white elephants*. London: Harper Collins.
- Krupnov, N. V. (1976). *V Tvorçeskey laboratorii pirevodçika*. Maskva: Dzdatelstvo. Mejdunarodniye Atnoşeniya.
- Liontas, I. J. (1999). *Developing a pragmatic methodology of idiomaticity: the comprehension and interpretation of SL vivid phrasal idioms during reading*. The University of Arizona: Lurati, Ottavio.
- Mahfuz, N. (1988). *Han el-halîlî*. Kahire: Mektebetu'l-mısr.
- Mahfuz, N. (2006). *et-Tarik*. Kahire: Dâru's-şuruk.
- Ma'lûf, L. (2008). *el-Muncid*. Beyrut: Dâru'l-meşrık.
- Mensi, M. (1999). *Len azille câriyeten*. Nasr: Dâru'l-kitabi'l-hadis.
- Mes'ud, H. İ. (1981). *Zehru'l-ekem fi'l-emsal ve'l-hikem*. Fas: Daru's-Sekafe.
- Mazotta, P. (2003). Gli aspetti psico-affettivi nella didattica dell'Italiano come lingua straniera. *Didattica e Linguistica dell'Italiano a Stranieri*, 1(1), 47-64.
- Muhammed, A. (2021). Lukma sâiğa. *el-Cezire*. <https://www.al-jazirah.com/2021/20210720/ar1.htm> sayfasından erişilmiştir.
- Nasır, A. (2023). el-Kûmîdyâ es-sevda' dâhile'ru'bi's-sûriy. *el-Arabiyyu'l-cedîd* <https://www.alaraby.co.uk/opinion/> sayfasından erişilmiştir.

- Nizar, B. (2021). Hel iktarabet ûrubba mine'l-i'tiraf bimağribiyyeti's-sahra'. *el-Kuds*. <https://www.alquds.co.uk/> sayfasından erişilmiştir.
- Rahhal. (2021). Tekûlu'l-arab. *Eroshen*. <https://www.eroshen.com/ejabat/?qa=38026/> sayfasından erişilmiştir.
- Richards, J. C. & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge and New York: Cambridge UP.
- Rezzan, Ş. (2021). Hada's-şibl min dâke'l-esed. *Ammonnews*. <https://www.ammonnews.net/article/592618> sayfasından erişilmiştir.
- Rıza, O. T. (2015). *Şey'un mine'l-havf*. İzmir: Dâru'l-gayda.
- Sabit, A. (2020). Ummâlu masr hum es-servetu'l-hakikiyye. *Voice of belady news*. <https://voiceofbeladynews.com/articles/1124905.html> sayfasından erişilmiştir.
- Salim, A. (2016). Harbun âlemiyyetun ale'l-ebvâb. *el-Jazeera*. <https://www.aljazeera.net/blogs/2016/10/15/> sayfasından erişilmiştir.
- Satuhi, M. (2022). es-Sibahatu dıdde'teyyar darûretun? *Cevvak*. <https://jawak.com/search?q=> sayfasından erişilmiştir.
- Şahin, H. (2004). *Türkçede organ isimleriyle kurulan deyimler*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları
- Suveyfi, F. (2015). Eseru't-taâbîri'l-istilâhiyye fi ta'lîmi'l-lugati'l-Arabiyye. <https://www.new-educ.com/> sayfasından erişilmiştir.
- Topaloğlu, A. (1989). *Dilbilgisi terimleri sözlüğü*. İstanbul: Ötüken.
- TDK. (2009). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Ünalın, Ş. (2010). *Dil ve kültür* (4. b.). Ankara: Nobel.
- Uysal, H. (1997). *Arapça-Türkçe-İngilizce deyimler sözlüğü*. Konya: Uysal.
- Yiğit, M. (2015). *Arapça'da deyimler ve Kur'an-ı Kerim'de kullanımı*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yıldız, M. & Güngenci, M. M. (2021). Lübnan asıllı yazar Emîn Ma'lûf'un "Adriana Mater" adlı librettosunun Fransızcadan Arapçaya çevirisinde deyimlerin eşdeğerlik açısından incelenmesi. *Nüsha*, 21(52), 147-160.
- Young, M. (2017). *Mutaleât devriyye lihubera havle kadâyâ tete'allak bisiyasatiş-şarki'l-avsat ve şemâl afrikyâ*. *Carnegie*. <https://carnegie-mec.org/diwan/75018> sayfasından erişilmiştir.

Extended Summary

Idiomatic expressions are expressions that have a special importance in the communication process and reflect the richness of the culture to which the language belongs. Idiomatic expressions are effective tools to strengthen the communicative abilities of language users, to deepen their cultural understanding and to provide practical use of language in daily life. Examining the structural and semantic features of modern Arabic idiomatic expressions will contribute to the development of new approaches to teaching idiomatic expressions. This study should be considered as an important step in determining modern Arabic idiomatic expressions, making their semantic analysis and presenting suggestions for their teaching. The Arabic language, like other foreign languages, has a wide range of idiomatic expressions. Idiomatic expressions, which are examined under the title of "idiom" in Turkish, are generally handled under the title of "مثل" in Arabic. However, considering the features of idiomatic expressions in modern Arabic, it would be a more appropriate approach to examine idiomatic expressions under a separate section. This research aims to identify the idiomatic expressions that are commonly used in modern Arabic by examining the concept of "idiom" not under the title of "مثل" but under an independent title as "التعبير الاصطلاحي" and aims to eliminate the mental complexity of Arabic learners on this subject.

Idiomatic expressions reflecting the essence and cultural richness of a language express the history, traditions, lifestyles, and cultural accumulation of the society in which that language is spoken. Therefore, idiomatic expressions have a special importance for individuals learning a foreign language. Idiomatic expressions vary greatly in terms of how they have arisen among different languages. For example, the phrase "Karnım zil çalıyor" is used in Turkish to describe that a person is very hungry while in Arabic, it is expressed as "تترزق عصافير بطني" (the sparrows in my stomach are chirping). Likewise, while the idiomatic expression "rowing against the current" is used in Turkish for a person who makes an effort in vain, the idiomatic expression "ينفخ في الرماد" (Blowing the ash) is preferred in Arabic. This study has an important function especially in terms of focusing on modern Arabic idioms, identifying them and examining them semantically. Language is a whole formed by the combination of small components. The basic elements of this whole are examined under the name of "vocabulary". This category also includes terms related to science, art and similar fields. In addition, proverbs, idiomatic expressions, stereotypes, reduplications, jargon and slang expressions form an important part of the vocabulary of the language. Idiomatic expressions help to express the message in an engaging and concise way in communication. Instead of long sentences, short and concise idiomatic expressions can be used to convey meaning effectively and providing depth in communication. As a result of the examination of Arabic studies, it was confirmed that idiomatic expressions in Arabic were not handled under a title with their own name as in other foreign languages. Within the scope of the research, it was

concluded that the idiomatic expressions that we examined were sometimes formed by a single word, and sometimes by the combination of two or more words. The phenomenon called language goes beyond being just a cultural reflection since it is also a factor that forms the basis of all cultural activities. Anyone who wants to understand an individual must first study his or her language. Without language, it is almost impossible to fully grasp this human being. Idiomatic expressions form an important part of a language's culturally oriented vocabulary and provide critical clues that reflect the language's expressions, users' backgrounds, customs and traditions, lifestyles, thought patterns and various characteristics. The structural diversity of idiomatic expressions examined during the research can be summarized as follows: Idioms used in the form of adjective clause (المركب الوصفي) by combining adjective and mewsuf, idioms used in the form of noun clause formed by two nouns coming together (المركب الإضافي), idioms whose first word begins with a noun and used as a noun clause (المركب الاسمي), idioms whose first word begins with a verb (المركب الفعلي) and idioms that are used with a structure (المركب العباري) that begins with letter-i cer or adverb prepositions. The analysis of the relationship between the meaning of the idiomatic expressions and the message they want to convey is called "semantic analysis". The main source of this situation is that at least one of the words in the idiom has moved away from its literal meaning and gained a figurative meaning. Idiomatic expressions often reflect grammatical structures that have meanings different from the total meaning of the words they contain. Learning Arabic, which is a deep-rooted language, is important in terms of being familiar with the culture of the Arabs. Teaching idiomatic expressions as well as vocabulary and grammar lessons makes the language learning process of students enjoyable and makes their communication effective. Students who can understand and use idiomatic expressions properly develop their communication skills, deepen their cultural understanding and feel more competent in language use. Students who can understand and use idiomatic expressions properly develop their communication skills, deepen their cultural understanding and feel more competent in language use. Whether or not idiomatic expressions should be taught as a separate course in language teaching is still a debated issue among linguists. While teaching idiomatic expressions, they should be planned in accordance with the learning level of each class and integrated into the texts used as course material during the course. In addition, programs in which idiomatic expressions are discussed under a separate course name should be considered for students who have a good level of language and can comprehend the logic of the language. In this way, students can have the opportunity to observe idiomatic expressions in their natural usage and better understand the message they want to convey. Including idiomatic expressions in reading texts helps students to see idiomatic expressions in a real context as well as improving their reading skills.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş veya kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğerk kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma derleme türünde olduğundan etik kurul kararı gerektirmemektedir.